

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık – 55721/07

Karar 7.7.2011 [BD]

Madde 1

Devletlerin yetki alanı

Irak vatandaşlarının, Irak'ta, Britanya silahlı kuvvetleri tarafından öldürülmeleri iddiasıyla ilgili olarak yetki alanı

Madde 2

Madde 2–1

Etkili soruşturma

Irak vatandaşlarının, Irak'ın güneyinin Britanya silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmesi sırasında, öldürülmeleri üzerine bağımsız ve etkili bir soruşturmanın yapılmaması: *İhlal*

Olaylar – 20 Mart 2003 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve koalisyon partnerlerinin silahlı kuvvetleri, iktidardaki Baas rejimini devirmek amacıyla Irak'a girmişlerdir. 1 Mayıs 2003 tarihinde esas operasyonların bittiği ilan edilmiş ve Amerika Birleşik Devletleri ile Birleşik Krallık işgalci güçler haline gelmişlerdir. “Hükümet yetkilerini geçici olarak kullanmak için” Koalisyon Geçici Otoritesi kurulmuştur. Bu yetkilerden birisi Irak'ta güvenliğin sağlanmasıydı. İşgalci güçlerin güvenlik konusundaki rolleri, BM Güvenlik Konseyi'nin 22 Mayıs 2003 tarih ve 1483 sayılı kararıyla, tanınmıştır. İşgal 28 Haziran 2004 tarihinde sorumluluğun tamamının Koalisyon Geçici Otoritesi Irak Hükümeti'nden Geçici Hükümet'e geçirilmesiyle son bulmuştur.

İşgal sırasında, Birleşik Krallık, çokuluslu gücün, Bassoca bölgesini içine alan, güney doğu bölüğünü yönetiyordu. 1 Mayıs 2003 tarihinden itibaren, bu bölgedeki Britanya güçleri, buranın güvenliğini sağlamak ve sivil yönetimi desteklemekle görevlendirilmişlerdir. Başvurucular, 2003'te, işgal sırasında, Bassora'da, öldürülen altı Irak vatandaşının yakınlarıdır.

Birinci, ikinci ve dördüncü başvurucuların yakınları, saldırıya uğradıklarını veya doğrudan tehdit edildiklerini düşündüklerini söyleyen, Britanya askerlerinin ateş açmaları sonucunda, ölümcül bir şekilde yaralanmışlardır. Üçüncü başvurucunun karısının ise, bir Britanya devriyesi ile kimliği belirsiz kişiler arasındaki bir yaylım ateşi sırasında, bir kurşunun isabet

etmesi sonucu, öldüğü iddia edilmektedir. Bu dört durumda da – ilk üç durumda askeri birlik komutanı tarafından, dördüncü durumda Krallık askeri polisinin tahkikat özel bölümü (“SIB”) tarafından – Britanya kuvvetleri ateş açma kurallarına* uyulduğuna ve kovuşturma açılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

Beşinci başvurunun oğlu, yağma yaptığından şüphelenen Britanya askerleri tarafından, tartaklandıktan sonra, bir ırmağa atılmış ve orada boğularak ölmüştür. Her ne kadar, SIB bu konuyla ilgili bir soruşturma açmış ve dört asker hakkında askeri mahkemede adam öldürmekten dava açılmışsa da, olayın esas tanığının onları teşhis edememesi üzerine, bu askerler beraat etmişlerdir. Altıncı başvurunun oğlu, Baha Mousa, nefessizlikten ölmüştür. Cesedi bir Britanya askeri üssünde vücudunda birçok yarayla bulunmuştur. SIB’e hemen soruşturma talebiyle başvurulmuştur. Altıncı başvuru, Savunma Bakanlığı’na hukuk davası açmış ve bu dava, Temmuz 2008’de, Britanya’nın sorumluluğunun resmi ve kamuya açık bir şekilde kabul edilmesi ve 575 000 GBP tazminat verilmesiyle sonuçlanmıştır. Bakanlık Baha Mousa’nın ölümü için bir soruşturma açılacağını ilan etmiştir.

2004’te, Savunma Bakanlığı bu altı ölüm olayıyla ilgili bağımsız bir soruşturma açmamaya, bunların sorumluluğunu kabul etmemeye ve tazminat vermemeye karar vermiştir. Başvurucular bu kararın adli bir denetime tabi tutulmasını talep etmişlerdir. Dava en son yargı mercii olan Lordlar Dairesi’nin önüne gelmiştir. Lordlar Dairesi Baha Mousa’nın ölümünün bir Britanya askeri üssünde gerçekleştiğini ve dolayısıyla onun durumunun Birleşik Krallık’ın yetki alanına girdiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla, bu dava, Baha Mousa’nın ölümüyle ilgili uygun bir soruşturmanın yapılıp yapılmadığını yeniden incelemesi için, ilk derece hâkimine gönderilmiştir. Diğer ölümlerle ilgili olarak, Lordlar Dairesi, AİHM’nin *Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri* ((kabul edilemezlik kararı) [BD], n° 52207/99, 12 Aralık 2001) kararıyla bağlı olduğuna ve sonuç olarak, söz konusu ölümlerin Birleşik Krallık’ın yetki alanında gerçekleşmediklerine karar vermiştir.

Hukuk – Madde 1 (Yetki alanı): Sözleşmeciler devletlerin AİHS’deki hak ve özgürlükleri tanıma zorunlulukları, esas olarak topraksal bir kavram olan, “yetki alanı” içinde bulunan kişilerle sınırlıdır. Bu devletlerin toprakları dışında işledikleri eylemler veya toprakları dışında sonuç doğuran eylemleri, sadece istisnai şartlarda, bu devletlerin yetkilerini kullanmaları olarak kabul edilir. AİHM içtihatlarına göre, devlet görevlilerinin, ülke topraklarının dışında, bir kişi üzerinde otorite ve denetim kurmaları durumunda, böyle şartların var olduğu kabul edilebilir. Devletin yurtdışındaki diplomatik ve konsolosluk temsilciliklerinin eylemleri, yabancı bir devletin rızasıyla, davetiyle veya boyun eğmesi sonucu, kamu gücünden kaynaklı imtiyazların ilgili yabancı ülkenin toprakları üzerinde kullanılması veya son olarak, bir devletin görevlilerinin, bir kişiyi kendi kontrollerine almak için, ülke toprakları dışında güç kullanmaları, bu kategoriye giren durumlardır. Sözleşmeciler bir devletin, yasal olsun veya olmasın, askeri bir hareket sonucunda, ulusal topraklar dışında bir bölgede, direk olarak, silahlı kuvvetleri aracılığıyla veya kendisine bağlı yerel bir idari otorite aracılığıyla, etkili bir denetim sağlaması da istisnai şart oluşturabilir.

Başvuruculara göre, Baas rejiminin yıkılmasından geçici Irak Hükümeti’nin kurulmasına kadarki süre içerisinde, Birleşik Krallık (Amerika Birleşik Devletleri’yle birlikte) Irak’ta, ülkenin güney batısında güvenliğin korunması sorumluluğu başta gelmek üzere, normalde egemen bir devlette bulunan belli bazı kamusal güç imtiyazlarını kullanmıştır. Bu istisnai şartlarda, Birleşik Krallık, bu dönemde, Bassora’da, güvenlik operasyonlarına tahsis edilmiş askerler aracılığıyla, bu operasyonlar sırasında öldürülen insanlar üzerinde, bir kontrol sahibiydi. Bütün başvuru sahiplerinin yakınları söz konusu dönemde öldürülmüşlerdir. Üçüncü başvurunun karısı dışında, bu kişilerin, Britanya askerlerinin karıştığı olaylar sırasında veya

Bassora şehrinin birçok yerinde yürütülen güvenlik operasyonlar çerçevesinde, öldürüldükleri itiraz konusu değildir. Dolayısıyla, bu durumlarda yargısal bir bağ vardı. Üçüncü başvurucunun karısının ölümüne neden olan kurşunun hangi taraftan geldiği bilinmiyorsa da, bu kadın Birleşik Krallık'ın yürüttüğü bir güvenlik operasyonu sırasında öldürülmüştür. Bu operasyon sırasında üçüncü başvurucunun evinin yakınında devriye gezen Britanya askerleri ölümcül yayılım ateşine karışmışlardır. Dolayısıyla, Birleşik Krallık ile bu mağdur arasında da yargısal bir bağ vardı.

Sonuç: Mağdurlar Birleşik Krallık'ın yetki alanında bulunuyorlardı (Oybirliğiyle).

Madde 2 (*usul kısmı*): 2. maddeden doğan usul yükümlülükleri, soruşturmacıların, bir savaş ve işgalin hemen ertesinde, yabancı ve düşmanca bir bölgede, karşı karşıya kaldıkları özel problemleri dikkate alınarak, gerçekçi bir şekilde uygulanmalıdır. Bununla birlikte, Birleşik Krallık'ın işgalci olması, Britanya askerlerine atfedilen olaylar üzerine yapılan her soruşturmanın etkin olmasını sağlamak için, soruşturmada sorumlu makamların, görevlerinde, askeri hiyerarşiden bağımsız olmalarını ve bu şekilde görülmelerini daha da bir önemli kılıyordu.

İlk üç başvurucunun yakınlarının ölümleriyle ilgili soruşturmalar tamamen askeri hiyerarşinin denetimi altında yapılmış olmalarından ve olaya karışan askerlerin ifadelerinin alınmasıyla sınırlı kaldığı dolay, bu soruşturmaların 2. maddenin icaplarına uygun olmadıkları açıktır. Aynı şekilde, dördüncü başvurucunun kardeşinin ölümü ve beşinci başvurucunun oğlunun ölümüyle ilgili SIB'in yaptığı soruşturma, 2. maddenin icaplarına uyulduğu sonucuna varmak için, yetersizdi, çünkü SIB, söz konusu dönemde, operasyonel planda, askeri hiyerarşiden, bağımsız değildi**. Ayrıca, dördüncü başvurucunun durumunda, önemli tanıkların tamamen bağımsız bir soruşturmacı tarafından sorgulanmalarına kadar, olayın üzerinden çok uzun bir süre geçmiş olmasından dolayı, tanıklıkların bozulması ve güvenilirliklerini yitirmeleri konusunda yüksek bir risk vardı. Öte yandan, bazı önemli görgü tanıkları, böyle bir soruşturmacı tarafından hiçbir zaman sorgulanmamış gibi görünmektedir. Olaylara karışmış bazı askerlerin izlerinin tamamen kaybedilmesine yol açan uzun bekleme süreleri, beşinci başvurucunun oğlunun ölümü üzerine yapılan soruşturmanın da etkililiğine, ciddi bir şekilde, zarar vermiş gibi görünmektedir. Dahası, kısıtlılığın dolay, ceza kovuşturması çerçevesi de 2. madde şartlarını yerine getirmeye elverişli değildi: Beşinci başvurucunun daha reşit olmamış oğlunun, yağmaya karşı Irak polisine yardım eden Britanya askerlerinin elindeyken, kötü muamele gördükten sonra boğulduğunu gösterir en azından bazı bulguların mevcut olduğu olayın özel şartları göz önünde bulundurulduğunda, 2. madde, bu ölümle ilgili devletin sorumluluğu genel soruları ve özellikle de işgal sonrası bu tür görevlerden sorumlu olan askerlerin eğitimleri, onlara verilen talimatlar ve onların denetimi konularında, bağımsız ve mağdurun ailesi ve kamuya açık, bir inceleme yapılmasını gerektiriyordu. Buna karşın, Baha Mousa'nın ölüm koşulları üzerine yürütülen, kamuya açık ve detaylı, bir soruşturma bitmek üzeredir. Bu soruşturma ışığında, altıncı başvurucu, artık 2. maddeden kaynaklanan usul yükümlülüklerine ilişkin herhangi bir ihlalin mağduru değildir. Ancak, savunmacı devlet, diğer beş başvurucunun yakınlarının ölümü üzerine etkili bir soruşturma yapmamıştır.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 41 – İlk beş başvurucunun her birine manevi zararları için 17 000 EUR.

(Aynı zamanda bakınız *Al-Jedda/Birleşik Krallık*, madde 5 § 1, yukarıda, sayfa 5)

* Çatışma kuralları, özellikle ateşli silahların sadece, en son çare olarak, bir hayatı korumak için, kullanılabileceklerini, tehdit altındaki kişiyi ölüm veya yaralama konusunda ciddi bir tehlikeye atmadığı müddetçe, kişiye ateş etmeden önce, bir ikaz atışının yapılması gerektiğini belirtiyordu.

** SIB tarafından kendiliğinden açılmış olan her soruşturma askeri hiyerarşinin talebiyle kapatılabilirdi. Soruşturma sonucunda, SIB'in raporu birliğin komutanına gönderilir ve birlik komutanı, soruşturma yapılması için, soruşturma makamlarına başvurup başvurmayacağına karar verirdi.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.